

ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Γεώργιος Ελ. Τζιτζικιάκης

Τ' αηδονιού το δάκρυ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

*

«ΣΙΩΠΗ... Η ΔΥΝΑΤΟΤΕΡΗ ΚΡΑΥΓΗ...»

Διηγήματα, 2000 (εξαντλημένο)

«ΕΝΑ ΓΕΛΙΟ... ΠΟΥ ΕΚΛΑΙΓΕ...»

Διηγήματα, 2005 (εξαντλημένο)

«ΝΑ ΜΗΝ ΞΕΧΑΣΩ ΝΑ ΞΥΠΝΗΣΩ»

Μυθιστόρημα, 2010 (Εκδόσεις Ιωλκός)

«ΓΥΝΑΙΚΑ Η ΚΟΛΑΣΗ... ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΙ Ο ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ»

Διηγήματα, 2012 (Εκδόσεις Περίπλους)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΕΛ. ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ

Τ' αηδονιού το δάκρυ

ΩΚΕΑΝΙΔΑ
ΑΘΗΝΑ * 2015

*Στις οικογένειες που διαλύθηκαν,
στις μανάδες που έχασαν την επανάστασή τους,
στους πατεράδες που πνίγηκαν στα λάθη τους,
μα, κυρίως, σ' εκείνα τα παιδιά που
δεν έφταιξαν σε τίποτα*

Μια μέρα περνούσα από ένα χωριουδάκι.

Ένας μπαμπόγερος ενενήντα χρονών φύτευε μια μυγδαλιά.

— Ε, παππούλη, του κάνω, μυγδαλιά φυτεύεις;

Κι αυτός, έτσι σκυμμένος που ήταν, στράφηκε και μου κάνει,

— Εγώ, παιδί μου, ενεργώ σα να ήμουν αθάνατος!

— Κι εγώ, του αποκρίθηκα, ενεργώ σα να 'ταν να πεθάνω την πάσα στιγμή.

Ποιος από τους δυο μας είχε δίκιο, αφεντικό;

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ,
Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά

ΚΑΙ ΠΩΣ ΑΛΛΑΖΕΙΣ ΜΙΑ ΖΩΗ; αναρωτήθηκε η Κλειώ και την ίδια στιγμή ένωσε βαριά. Βαρύτερη από ποτέ και κενή.

Όπως πολλά βράδια, έτσι και τ' αποψινό δίχως θόρυβο περπάτησε στις μύτες των ποδιών στο σαλονάκι του διαμερίσματος και στάθηκε στην κορνίζα με τη φωτογραφία των γονιών της.

«Αχ, ρε μάνα...» άφησε να πέσει απ' τα χείλη της το παράπονο. Δυνατό. Παφλασμός σε σκοτεινή θάλασσα όπου κάποιος πετά ένα σακί στην επιφάνειά της. Έτσι σκεφτόταν η Κλειώ τις χαμένες, πλέον, ελπίδες στη ζωή της. Σαν ένα βαρύ σακί η ύπαρξή της, βυθιζόταν μέρα με τη μέρα σ' έναν απέραντο ωκεανό θλίψης. Να πέσει ήθελε κάποτε στα κύματα και να πάει κατευθείαν στον πάτο. Να πνιγεί, να βυθιστεί για πάντα, δίνοντας τέλος στις σκέψεις που πονούσαν, φινάλε στις αδιαίρετες με τη θλίψη αναμνήσεις.

Κάθε μέρα σκεφτόταν τα χρόνια στο χωριό. Κάθε μέρα μετάνιωνε που βρισκόταν στην Αθήνα. Αυτή η πόλη, με τα μετρημένα τετραγωνικά ζωής που αναλογούσαν στον καθένα, δεν κατάφερνε τίποτα παρά να φυλλορροεί απογοητεύσεις. Γκριζαμάρα, καθημερινό-

τητα, ρουτίνα, όλα τελείες και παύλες στις ελπίδες για ν' αλλάξει κάποτε η ζωή της.

Δεν αλλάζει έτσι μια ζωή, Κλειώ! Αυτή θα 'ναι η ζωή σου! Κατάλαβέ το!

Τόσες και τόσες νύχτες αυτό σκεφτόταν. Νύχτες και μέρες, μήνες και χρόνια, πάντα το ίδιο. Ότι ποτέ δεν θ' αλλάξει τίποτα και το χειρότερο ήταν πως το αποδεχόταν. Σκέψεις δίχως σημασία μέσα σ' ένα άδειο σαλόνι. Πόση μοναξιά. Κάποια στιγμή έπιασε ένα πανάκι που ήταν το αγαπημένο της γιατί δεν άφηνε χνούδι στις επιφάνειες κι άρχισε μηχανικά να καθαρίζει τα έπιπλα, την τηλεόραση, τα ράφια. Ύστερα από λίγο κοντοστάθηκε, ζύγισε τι κάνει.

Το πανάκι που δεν αφήνει χνούδι; Αυτό λοιπόν είν' η χαρά σου;

Δίκαιη απορία, μα δεν τ' άφησε απ' το χέρι· παρέα της από χρόνια πια. Σήκωσε το βλέμμα της στον όρθιο καθρέφτη του διαδρόμου. Λιγοστό το φως, από την κόκκινη λαμπίτσα για τη νύχτα, όμως η Κλειώ διέκρινε ολόκληρη τη φιγούρα της. Δεν της άρεσε αυτό που έβλεπε.

«Πώς να σ' αρέσει; Πώς αφέθηκες έτσι, κοπελάρα μου;» παραμίλησε. Κοίταζε μιαν άλλη. Κάποια με τσακισμένη αξιοπρέπεια. Παραδομένη στην εικόνα με τα πολλά κιλά, ο καθρέφτης της έδειχνε μια ξένη. Κι έδειχνε τόσο αστεία εκείνη η άγνωστη φορώντας αυτή τη γαλάζια ρόμπα. Ούτε καν νυχτικό, ρόμπα. Ούτε που 'ξερε πόσα χρόνια τη φορούσε. Πέντε ευρώ από τη λαϊκή της Γκράβας στο Γαλάτσι, σύνορα με Πατήσια.

«Και γιατί πέντε ευρώ; Οι άλλες έχουν τρία!» είχε ρωτήσει τον έμπορο πίσω απ' τον πάγκο με τις κιλότες.

«Γιατί είναι μεγάλο μέγεθος, κυρία μου! Έξτρα έξτρα λαρτζ!»

Τι το 'θελε να ρωτήσει; Του πέταξε το πεντάευρο, την έχωσε σε μια πλαστική σακούλα και με κατεβασμένο κεφάλι έφυγε. Και τότε όπως πάντα. Δεν ήταν και τίποτα. Μια φαρδιά ριχτή γαλάζια ρόμπα με επαναλαμβανόμενο σχέδιο, που σκέπαζε τα πολλά κιλά της. Δεν ήταν και κάτι το σημαντικό. Κι όμως έγινε – μαζί με το πανάκι κι αυτή. Πόσες σκέψεις για μιαν άλλη ζωή δεν έκανε φορώντας τη, πόσες φορές δεν σύγκρινε την ύπαρξή της με κάποια άλλη Κλειώ που την είχε αγοράσει. Μια γαλάζια ρόμπα με πουλάκια στο σχέδιό της, διασκορπισμένα στα μπούτια, άλλα στα στήθη της κι άλλα στον πισινό της. Παραήταν πολλά και σαν κοιταζόταν στο μισοσκόταδο του σαλονιού, της έμοιασε ο εαυτός της μ' ανθρώπινο κλουβί. Οι σκέψεις της κι η ζωή βολόδερναν μέσα της σαν νυσταγμένες όρνιθες. Χαμογέλασε μια σταλιά. Τουλάχιστον η φαντασία της λειτουργούσε ακόμη. Πότε πότε της έδινε και άνα γέλιο. Το κυνηγούσε μετά.

«Όφου (αχ), κακορίζικη! Πού 'ναι, μαρή, οι φορεσιές σου; Πού 'ναι, μαρή, η μπροστοποδιά σου με τα ραφτά τζη τα σχέδια; Πού 'ναι, μρε συ, το κόκκινο το τσεμπεράκι σου; Έτσα, μαρή, εκατήνητες; Με μια γαλάζια ρόμπα; Ρόμπα ξεκούμπωτη κιόλας! Πού 'ναι το κατινάκι (παραδοσιακό κρητικό φόρεμα) σου; Το γιλεκάκι με τα χρυσά τα κεντητά λουλούδια, τσι λίρες και τα χρυσά τα φλουριά; Φτου σου, μαρή παντέρμη! Όφου κι όφου (κρητική έκφραση που δηλώνει αστεία κατάπληξη), κακορίζικη!» μάλωσε τον καθρέφτη υπο-

μειδιώντας. Κούνησε το χέρι όπως έκανε κάποτε η μάνα της πίσω στο χωριό. Πρέπει να 'χαν περάσει αιώνες από τότε που ντυμένη την παραδοσιακή κρητική της φορεσιά, λυγερή, ψηλή, πανέμορφη, χτυπούσε την ξύλινη εξέδρα με τα τακουνάκια της στα πανηγύρια του χωριού. Μα έλα που δεν ήταν αιώνες, μόνο κάποια χρόνια. Κι η Κλειώ άφησε την Κρήτη και τα Χανιά για την Αθήνα και τη γαλάζια ρόμπα;

«Ήντα (τι) τα θες εδά (τόρα) και τ' ανιστοράσαι (θυμάσαι);» αντέτεινε του επαναστάτη εαυτού της ακόμη με το πανάκι στο χέρι. Το άχνουδο το βαστούσε σαν αληθινό μέσα στο δικό της χέρι. Κοιτώντας το είδωλο της ξένης, ένα φτερό μακριά απ' το κλάμα. Ήξερε πώς να χαστουκίσει τον εαυτό της για να του κόψει τη φόρα. Μισές κουβέντες μα κρητικές, απ' την ντοπιολαλιά του τόπου της, λέξεις κι εκφράσεις που μεγαλώνοντας έμαθε κι αργότερα στην πρωτεύουσα τις αντικατέστησε με αθηναϊκές. Κάποτε αφέθηκε και τις παράτησε τελείως πια κι αυτές, λες κι ήταν από πάντα στην Αθήνα.

Ξεφύσηξε κι έφυγε απ' τον καθρέφτη, σκέφτηκε να βάλει πλυντήριο. Φορούσε το βλέμμα της τρελής, το ένιωθε. Να το έχανε κι αυτή, όπως το έχασε κι η μάνα στα στερνά της; Δεν το 'χανε – αυτά ήταν τα νυχτερινά δρομολόγια της ζωής της. Συχνότατα, αφού ύπνος δεν της κολλούσε. Ξεκινούσε μηχανικά την τακτοποίηση του νοικοκυριού για ν' αποφεύγει να σκέφτεται. Απόψε φλέρταρε όμως με τη σκέψη της άνοιξης. Θα μπορούσε να κάτσει στο μπαλκόνι της και να χαζέψει αργότερα την ανατολή. Δεν θα 'χε τη γλύκα του ήλιου της Κρήτης, μα είχε κι αυτός τη ζεστασιά του. Κάθε αυγή, τα

περιστέρια που τρόμαζαν απ' τα κρεμασμένα σιντί των γύρω μπαλκονιών έκαναν ελιγμούς, πεταρίσματα, που της θύμιζαν πόσο δύσκολη, διαφορετική είν' η ζωή στην πόλη. Στο δικό της μπαλκόνι δεν έχει βάλει σιντί. Όσο κι αν της λέρωναν τη βεράντα, εκείνη τα άφηνε. Πάντα ρομαντική, βλέπεις, ήλπιζε πως αν κάτσει να χαζέψει τα πουλιά του ουρανού ίσως κάποτε και να την αναγνώριζαν σαν δική τους. Ίσως κάποτε και να την έπαιρναν για να πετάξουν πλάι πλάι. Άλλωστε το επώνυμό της ήταν Αηδονάκη. Τι άλλο θα μπορούσε να της δώσει καταλληλότερα φτερά;

Μπαλκόνι λοιπόν, πλυντήριο ή μήπως να τσακίσει μια περισευούμενη σοκολατίνα που την περίμενε στο ψυγείο; Ακόμη κι αν ήξερε καλά μέσα της πως δεν έπρεπε να το κάνει, θ' άνοιγε το ψυγείο· και απόψε. Σκέφτηκε ότι τουλάχιστον η σοκολατίνα είχε μια καρδούλα από πραλίνα στην πλάτη της που περίμενε να γίνει καταδική της. Χαμογέλασε πικρά. Να που όλα οδηγούσαν πάλι πίσω. Κι η μισή πάστα τής έμοιαζε με τη δική της μισοφαγωμένη καρδούλα. Όλα αυτά τα χρόνια, ανενδοίαστα τσιμπολογούσαν οι γύρω παίρνοντας κομμάτια της για να γλυκαθούν. Κι η Κλειώ; Η Κλειώ τους χαμογελούσε γιατί ήταν μια καλοσυνάτη φύση και στο τέλος έμενε πάντοτε κενή με την ψυχούλα της να χάσκει· σαν τελευταία μπουκιά παρατημένη σ' ένα τεράστιο πιάτο που ντρέπεσαι να το αδειάσεις τελείως. Και ξέρεις, φιλενάδα, όταν είσαι βουτηγμένη σε τόση χλιαρότητα και κάμποση πίκρα, ένα γλυκό κομμάτι σοκολατίνας καταφέρνει να κάνει καλά τη δουλειά του.

«Δεν αλλάζει η ζωή, Κλειώ! Δεν αλλάζει!» επανέλαβε, αυτή τη φορά δυνατότερα για να τ' ακούσει καλά και να το χωνέψει. Η μισή σοκολατίνα τής έκλεισε προκλητικά το μάτι. Θ' άνοιγε, λοιπόν, το ψυγείο και με λίγες κουταλιές θα μετέφερε απ' το στόμα στο μυαλό της το βολικό ψέμα μιας φαιδρής ικανοποίησης· μιας πληρότητας επίπλαστης, που όμως τόσο ανάγκη είχε η Κλειώ. Η Κλειώ Αηδονάκη, της οδού Συνοδινού στο Γαλάτσι, σύνορα με Πατήσια· σύνορα με κέντρο, σύνορα με το τίποτα και το αμετάκλητα ίδιο.

Η ΠΡΩΤΗ ΜΝΗΜΗ ΠΟΥ ΕΙΧΕ ΣΑΝ ΠΑΙΔΙ ήταν ένα φιλί του πατέρα της Γιώργη στη μάνα της Κωστούλα. Αυτή παρέμεινε ως και σήμερα η πρώτη ανάμνηση που κουβαλούσε απ' τους γονείς της. Αργότερα, στην εφηβεία πια, η μάνα της με μια γλαφυρή εξιστόρηση μοιράστηκε μαζί της όλα τα γεγονότα έτσι όπως είχαν εξυφανθεί, κι η Κλειώ πλάι στην κρυστάλλινη εικόνα του φιλιού συμπλήρωσε τα μισόλογα που γνώριζε.

Γεννήθηκε υγιέστατη. Ένα κανονικό παιδί, που σαν το 'βλεπε κάποιος δεν θα μπορούσε να πιστέψει τις κουταμάρες περί άσχημου και αναπόδραστου πεπρωμένου. Έτρωγε όπως όλα τα παιδιά, έπαιζε με κουδουνίστρες, χαμογελούσε φωτίζοντας τους γύρω με τα ολοστρόγγυλα μαγουλάκια και τα λαμπερά της μάτια. Μεγάλωνε φυσιολογικά, ώσπου τελείως ξαφνικά και ανεξήγητα μετά τη βάφτισή της σταμάτησε να αναπτύσσεται. Μια νέα ζωούλα, ένα αθώο πλάσμα που είχε μπροστά του μια ολόκληρη ζωή, πριν καν το συνειδητοποιήσει βρέθηκε με κλειδωμένες τις μέρες του πάνω σε ράγες που κυλούσαν προς τον πλέον τραγικό δρόμο. Μετρούσε αντίστροφη πορεία. Αντί να δυναμώσει, εξασθενίζε κι έσβηνε, τραβώντας σ' έναν απευκταίο

μαρασμό. Λίγες μέρες μετά τη βάφτισή της, μόλις ενός έτους, τους κοιτούσε όλους μέσα απ' το καλαθάκι της με ήδη κουρασμένο βλέμμα. Της έδιναν να φάει, κατάνιπε πού και πού την τροφή, μα τελικά κατέληγε να μειώνει τα λιγοστά κιλά της. Κι έτσι, δείχνοντας ένα ταλαιπωρημένο και αζώντανο παιδί, δεν έμενε τίποτα άλλο παρά να κοιμάται στο καλαθάκι της. Σταλιά δύναμης για να παλέψει, ίχνος κουράγιου για να κλάψει. Έχασε τα ροδαλά, τσουπρωτά μαγουλάκια της καταλήγοντας σε λίγες βδομάδες ένα κατάχλομο, λεπτό κι εύθραυστο πλασματάκι μέσα σε μια κούνια.

Η Κωστούλα και ο Γιώργης ήταν μαχητές, μα ακόμη κι οι γιατροί της πόλης είχαν εναποθέσει τις ελπίδες τους στον Θεό. Δεν εντόπιζαν την αιτία του κακού για να την πολεμήσουν. Τι γραφεία έσπασε στα νοσοκομεία ο Γιώργης, τι εξετάσεις πλήρωσε παντού με λεφτά δανεικά, τι γιατρούς είχε παρακαλέσει. Τίποτα. Κατέληξαν ακόμη και να ραντίζουν τη μικρή με βοτάνια και λιτανείες, να κάνουν δεήσεις οι παπάδες και ξεματιάσματα οι γριές του χωριού, μήπως κι έρθει στα φυσιολογικά της. Αλλά η μικρή άνοιγε τα ματάκια της και κάθε φορά το βλέμμα της ήταν και πιο θαμπό. Ό,τι κι αν έκανε ο Γιώργης το παιδί του αργόσβηνε μέρα με τη μέρα· κάποιο από εκείνα τα βράδια θα κοιμόταν και δεν θα ξυπνούσε την επομένη. Μόνο κάποιο θαύμα μπορούσε να το σώσει, ποιος κάθεται όμως να περιμένει ένα θαύμα όταν το παιδί του σβήνει; Το αν θα σωνόταν ήταν θέλημα Θεού, έλεγαν, μα ο Γιώργης είχε χάσει πια θεούς και δαίμονες, κι όσο ήθελε να σωθεί το κοριτσάκι του, τόσο μάτωνε που δεν μπορούσε να το βοηθήσει.

Ένα βρέφος που ανεξήγητα αργόσβηνε τότε, στις αρχές της δεκαετίας του '80, για τον κόσμο του χωριού άπλωνε μια αχλή μυστηρίου. Γινόταν αυτομάτως σκοτεινή υπόθεση. Τα στόματα της μικρής κοινωνίας άρχισαν να μιλούν για μια κατάρρα που πλανιόταν πάνω απ' το κεφάλι της μικρής. Τα λόγια διαπέρασαν τους τοίχους του σπιτιού τους κι ο Γιώργης που δεν συνήθιζε να πίνει, κάπου το κρασί, κάπου η ρακή του πρόσφεραν κουράγιο να μην τσακίσει τελείως. Κι όσο η μικρή δεν έβρισκε τη δύναμη να σταθεί στα ποδαράκια της, τόσο δενόταν το ζευγάρι για να πολεμήσει αγχαλιά το κακό που τους είχε βρει.

Κάθε φορά που την έπαιρναν στην αγχαλιά τους την ένιωθαν πιο αδύνατη, ελαφρότερη, και κάθε φορά με προσοχή την έβαζαν πίσω στο κρεβατάκι της με φόβο πως δεν θα την ξαναπιάσουν ζωντανή. Το κορμάκι της ήταν πια ένα τρυφερό κλαράκι που μιαν απ' τις επόμενες μέρες θα τσάκιζε δίχως επιστροφή. Η θλίψη δεν έδινε όμως λύσεις. Το χωριό ήξερε τον αγώνα τους, μα οι κουβέντες ήταν ανήμπορες για βοήθεια. Ακόμη κι ο παπα-Νίκος που είχε κάνει τη βάφτιση και κάθε μέρα περνούσε απ' το σπίτι κι ευλογούσε το παιδί, δεν είχε απαντήσεις. Έλεγε μόνο πως ο Θεός ξέρει τι κάνει και θ' αποφασίσει σοφά για το τι πρέπει να γίνει.

«Βάστα, Γιώργη, μα ο Θεός είναι μεγάλος...»

«Πε του Θεού σου, παπά, πως άνε μου πάρει το κοπέλι, αλίμονό του!»

Δαγκωνόταν ο παπάς, δεν απαντούσε. Τι να πει; Είχε άδικο ο Γιώργης; Τα λόγια, μαζί και τα δικά του, ανήμπορες παρηγοριές, ανώφελες ελπίδες. Το γεγονός

ότι η μικρή χανόταν έστεκε σαν βαριά πέτρα που βούλιαζε σε μακρινό βυθό τη χαρά των Αηδονάκηδων.

Και τότε ήρθε εκείνη η Κυριακή.

Ο Γιώργης όταν πήγε στον καφενέ του Δρόσου Καλατζιδάκη, φίλου του και νονού της Κλειώς, συνάντησε τον γερο-Τυροθόδωρα, όπως τον φώναζαν όλοι.

Αξύριστος πάντα, βαστώντας την κατσούνα του από αμπελιτσιά που μόνος είχε σκαλίσει, φορώντας τα μαύρα στιβάνια του περνούσε μια στο τόσο απ' τον καφενέ της πλατείας για να πει μια ρακή αξημέρωτα κι ύστερα να πάει στις δουλειές του. Χρόνια έφτιαχνε γραβιέρες και μυζήθρες στο μιτάτο του ψηλά στο βουνό, εξ ου και το παρατσούκλι.

Ο γέροντας γνώριζε το βάσανο του Γιώργη και εκτιμώντας τον αλύγιστο χαρακτήρα του τον ξεχώριζε από τους υπολοίπους. Γι' αυτό κι είχε αποφασίσει εκείνο το πρωί να μην περάσει απ' τον καφενέ μόνο για μια καλημέρα, αλλά να του δώσει τη συμβουλή του γεροντότερου. Κάθισε σ' ένα τραπεζάκι από νωρίς και τον περίμενε να φανεί. Όταν τον είδε να ζυγώνει με σκυφτό κεφάλι, δεν του μίλησε. Τον άφησε να σηκώσει μόνος τη ματιά του γνέφοντας σε μερικούς συχωριανούς μια σβηστή καλημέρα κι ύστερα πια του 'κανε νόημα να καθίσει σιμά του, χτυπώντας την κατσούνα ανάμεσα στα πόδια του. Βουβός ο Γιώργης, σκοτεινιασμένος. Πριν έρθουν οι καφέδες, ακούστηκε η βαριά φωνή του γέρου δίχως καλημέρες:

«Γιώργη, ν' αφήσεις τσι χαζομάρες και γροίκα (άκου) τον Τυροθόδωρα...»

«Άσε με, μην την επλερώσεις εσύ στο τέλος! Είμαι

ν' αποκουζουλαθώ (αποτρελαθώ)! Αν εχάσω το μικιό, θα σκοτωθώ! Ήντα μας εκυνηγά, μωρέ; Ποιος; Ποιον επειράξαμε εμείς; Ποιον, μου λες;»

«Σ' το ξανάπα, Γιώργη. Οι παλιοί ήλεγαν πως κάθε παιδί γεννάται με μια ευχή και με μια κατάρα. Το κοπελάκι σου δεν είν' άζουδο (άτυχο), μόν' κάποιος το 'ει καταραστεί! Κάποιος κακοχρονημένος (αναθεματισμένος) γυρεύει δικό σου κακό και χτυπά στου μικιού απού πονείς!»

Ο Αηδονάκης γύρισε και τον κοίταξε ενοχλημένος. Ήταν η δεύτερη φορά που δεν του τα 'λεγε σταράτα.

«Μίλα ξεκάθαρα αν εκατέεις (ξέρεις) πράμα (τίποτα) κι άσε τα παράορα (παλαβά)!»

«Ήσυχα! Να σύρεις να πάρεις το κοπέλι και να το πας στη Μαραθοκεφάλα, στο μοναστήρι απού βρίσκειται μέσα στη σπηλιά. Εκειά θα βρεις μια γρα (γροιά) απού την ελένε Σταυροκατίνα. Εκείνη, Γιώργη, θα σ' το λύσει το παιδί αν είν' δεμένο! Αυτό· και πράμα άλλο δεν κατέω. Μόνο θυμήσου τα λόγια του Τυροθόδωρα».

Τα μάτια του γέρου πάντα γυάλιζαν σε περιέργους χρωματισμούς. Έτσι σπινθήριζαν κι εκείνο το πρωί που ο Γιώργης άκουσε τις βουλές του. Τα ζύγισε δυο και τρεις, μα δεν πίστεψε πως μια καλόγρια θα του 'σωνε το παιδί, κι απ' την άλλη ήταν και τα λόγια του χωριού. Ο κόσμος έλεγε ότι η πολύχρονη παραμονή του γέρου στο μιτάτο, ανάμεσα στις αίγες και στα πρόβατα, του 'χε σαλέψει λίγο τα λογικά και τους τρόπους. Στα μάτια του χωριού έδειχνε μισότρελος, αν όχι ολότελα. Πολύ συχνά όσα ξεστόμιζε κουβαλούσαν ατσάλινες αλήθειες, αλλά αναπόφευκτα ορισμένα ακούγονταν και ως φαντασίες

ενός γέρικου μυαλού. Ο Γιώργης, που ήξερε την ιστορία του απ' τον δικό του πατέρα, γνώριζε πως είχε τους λόγους του που ζούσε χρόνια στο βουνό σαν ερημίτης. Ναι, είχε γίνει αγρίμι ακοινώνητο και κουβαλούσε κάμποσες δεκαετίες στην πλάτη του, το μυαλό του όμως σαν ήθελε έκοβε ξουράφι. Η ίδια η ζωή του 'χε δώσει κληρονομιά την τάση προς την υπερβολή, αλλά ίσως υπερβολή βαφτίζουν οι άνθρωποι εκείνα που δεν καταλαβαίνουν και δεν δέχονται ανάμεσα στα πρέπει τους. Σάμπως μακριά απ' τον πολιτισμό και την κοινωνία δεν αρπάζει μια δόση τρέλας και το πιο λογικό μυαλό; Κι άλλωστε, όσο τρελός και να 'ταν, δεν έπαυε να υπολογίζεται ως ένας άντρας απ' τους παλιούς Κρητικούς με βαθιές αρχές και σοφία εμποτισμένη απ' την πείρα της ζωής. Ήξερε πολύ περισσότερα από όσα ο σύγχρονος πολιτισμός υπαγόρευε στα αυτιά των νέων ανθρώπων, όμως στη δεκαετία του '80 να μιλά κάποιος για κατάρεις; Άλλο οι δεισιδαιμονίες, άλλο τα γεγονότα. Μα κι αν εκεί στη Μαραθοκεφάλια κρυβόταν μια ελπίδα;

Όλα τα σκεφτόταν ο Γιώργης εκείνο το πρωί που τον κοιτούσε. Κι ο γέρος σιωπηλός, με το βλέμμα του τον έσπρωχνε να βιαστεί, να πάει να σώσει το κοπελάκι του.

Το αποφάσισε. Σηκώθηκε φουριόζος, έσφιξε το χέρι του γέροντα κι έφυγε χύνοντας τον καφέ στο τραπεζάκι. Έτρεξε για το σπίτι και σ' όλη τη διαδρομή ψιθύριζε προσευχές. Έφτασε, άνοιξε τη σιδερένια αυλόπορτα που πάντα έσκουζε το κάγκελό της και πέρασε με δυο δρασκαλιές στην αυλή τους. Τα λουλούδια μαζί μ' ένα μικρό γιασεμάκι που σκαρφάλωνε στη νέα κληματαριά που 'χε στήσει, μαραίνονταν στη θλίψη του φθινοπώ-

ρου όμως μύριζαν ακόμη. Ελπίδα, θα πεις. Άνοιξε την πόρτα, την άφησε ορθάνοιχτη, μπήκε στο σαλόνι και βρήκε την Κωστούλα καθισμένη σιμά στην κούνια της μικρής. Σάστισε από την είσοδό του, έτσι δίμετρος όπως ήταν, φώτιζε ζωή απ' το πρωινό φως. Με το μαύρο του πουκάμισο και το μαύρο παντελόνι, αξύριστος, πανέμορφος, μ' έναν χρυσό σταυρό στον λαιμό που λαμποκοπούσε. Η Κωστούλα κατάλαβε πως κάτι έτρεχε. Σαν άλλος Διγενής που εφόρμησε να σώσει τους δικούς του, η φωνή του βγήκε ατσάλινη, αποφασισμένη:

«Ντύσε μου το κοπέλι!»

«Μα... μα, Γιώργη μου, ήντα έγ—»

«Ντύσε μου το κοπέλι και μη μιλείς!»

Λαχανιασμένος, ευθυτενής. Δεν σήκωνε αντιρρήσεις. Η Κωστούλα είδε τον γλυκό της Γιώργη όπως δεν τον είχε δει ποτέ άλλοτε, η σκέψη της πήγε στο χειρότερο. Η τσακισμένη της ψυχολογία δεν της έδινε κουράγιο και καταβάθος ήξερε πως δεν μπορούσε να του αρνηθεί. Πήρε στα χέρια της με προσοχή τη μικρή κι άρχισε να την ντύνει. Ένα λευκό ζαρωμένο πανί με μέλι. Κατάχλομο, άβουλο. Ανάσαινε κοφτά και τους κοιτούσε μ' απορία. Αν ήξερε το πώς, θα τους έλεγε ότι νιώθει το κεράκι της να σβήνει. Θα έφευγε η ψυχούλα της αφήνοντας πίσω ένα άδειο σώμα, μια σταματημένη καρδούλα που δεν πρόλαβε να γνωρίσει την αγάπη και το μίσος του κόσμου. Έσπασε η Κωστούλα, το 'ριξε στο παιχνίδιασμα.

«Πού; Πού θα σε πάει, κοπελάρα μου, ο μπαμπάκας σου; Βολτούλα θα σε πάει, βιόλα μου; Βο... βολτούλα;»

Κορόιδεψε τον εαυτό της και τη μικρή πως ήταν

χαμογελαστές εκείνες οι τραγικές στιγμές. Δεν το κατάφερε να κρατηθεί. Έντυνε την Κλειώ κι έσταζε πάνω στα μάλλινα ρουχαλάκια της τα δάκρυα. Χαμογελούσε με ραγισμένο πρόσωπο και οι γραμμές κυλούσαν ρυάκια. Κι η μικρή; Τίποτα. Μήτε κλάμα, σταλιά μιλιά ή κούνημα. Μια λεπτή, αδύναμη ανάσα μόνο που αργόσβηνε. Κι η έρμη η Κωστούλα δεν ήξερε αν την πονούσε έτσι όπως της περνούσε με προσοχή τα λεπτά της χεράκια στα μανίκια. Τα ρουχαλάκια της μικροσκοπικά, μα πάλι έδειχναν δυο νούμερα μεγαλύτερα. Κι όσο έβλεπε το κορμάκι της στεγνό, χλομό, με τα πλευρά της να πετάγονται και την πάνα να χάσκει, τόσο το δάκρυ της δυνάμωνε, ώσπου τελικά η μικρή, λες και κατάλαβε, έσκασε ένα σιωπηλό χαμογελάκι. Λες κι αναγνώρισε τον πόνο της μάνας της κι ήθελε να τον σταματήσει.

«Ναι, βιόλα μου καλή! Ναι, κουκλίτσα μου! Γέλα μου, καλό μου! Βόλτα θε να το πάει ο μπαμπάκας! Ναι, γυναικάρα μου! Ναι, λουλουδάκι μου όμορφο!»

Και να τα κλάματα να τρέχουνε ποτάμι κι ο Γιώργης να βαστιέται να μην κλάψει, όπως βαστιόταν όλες αυτές τις μέρες που η μικρή έλιωνε. Μα τα βράδια σαν γυρνούσε απ' τον καφερέ, στη σκοτεινή γωνιά ενός περβολιού, κάτω από μια ελιά πότιζε με κλάμα τις ρίζες της. Μόνος του. Όπως κάνει ένας γνήσιος άντρας, παλικαρίσια, δίχως να τον βλέπει κανένας κι ας ήξεραν το δράμα του. Περήφανος Κρητικός, δεν έπρεπε να λυγίσει. Πάνω του στηριζόταν η Κωστούλα και το παιδί. Κι έτσι αυτός ο έρμος, ψυχούλα κι εκείνος, είχε ρίξει τόσο κλάμα σε κείνη την ελιά, που μια φορά ύστερα

από χρόνια σε κάποια κουβέντα ενός τραπεζιού είχε παραδεχτεί ένας συχωριανός πως οι ελιές της Μαριώς, από αυτό το περβόλι, ήταν πιότερο αλμυρές γιατί είχαν ποτιστεί απ' το κλάμα του Αηδονάκη.

«Πού θα το πας, Γιώργη μου, το μικιό; Ξάνοιξέ (κοίταξέ) το, θα σκορπίσει, αγάπη μου...» τον ρώτησε φοβισμένη καθώς τον είδε πανέτοιμο ν' αρπάξει τη μικρή.

«Κωστούλα! Σώπαινε και δώ' μου το κοπέλι!»

«Γιώργη μου... σε παρακαλώ, μην κάμεις κιαμιά τρέλα. Πού θα το πας το μικιό; Δεν το θωρείς απού δεν ημπορεί; Άσε να το πάμε μαζί στα Χανιά, στον γιατρό, Γιώργη μου...»

Το βλέμμα του σκλήρυνε πιότερο. Η αγανάκτηση απ' τις απαντήσεις των γιατρών είχε γίνει ένα με το παράπονο της πνιγμένης του ελπίδας. Η χαμένη του αντοχή έβγαλε μια βροντερή φωνή που έκανε την Κωστούλα να ριγήσει.

«Να πάνε να γαμηθούνε κι οι γιατροί με τσι προβλέψεις και τσι θεραπείες ντονε (τους)! Δεν το θωρείς πως το μικιό δε θα βγάλει τη νύχτα; Ήντα περιμένεις, γυναικά; Να θιάξεις κόλλυβα; Θαρρείς ότι ενιώθει κιανείς τον πόνο μας; Μόνοι μας είμαστε, κατάλαβέ το πια!»

Και σαν τον άκουσε η Κρητικιά, γονάτισε κι έπεσε στα πόδια του μ' ένα σπαρακτικό κλάμα που βαστούσε από καιρό μέσα της. Ήξερε πως είχε δίκιο ο Γιώργης, όπως ήξερε κι ότι δεν τη μάλωνε σαν της φώναζε. Η ψυχή του αλυχτούσε. Τη σήκωσε απ' το πάτωμα, την κοίταξε κατάματα, στραβοκατάπτε σιωπηλός κι ύστερα με το 'να χέρι την πήρε στην αγκαλιά του ενώ με τ' άλλο άρπαξε το καλαθάκι που 'χε μέσα τη μικρή.

«Δε θα κλείσω γω τα μάτια του παιδιού μας, Κωστούλα! Θα το σώσω! Σ' το υπόσχομαι!»

Πριν φύγει, άφησε τα δάκρυά του να τρέξουν. Πέρασαν μέσα απ' τα γένια, έσπασαν την υγρή πορεία τους κι άγγιξαν το στόμα του. Τα γεύτηκε με τρεμάμενα χείλη, με πιγούνι και μέτωπο σφιχτό απ' τον πόνο. Έδωσε ένα βαθύ φιλί στην Κωστούλα, φιλί αλατισμένο από αγωνία. Απ' το καλαθάκι τούς είδε η Κλειώ, κι αυτό θυμόταν ως και τα σήμερα κρυστάλλινα και καθαρά. Ένα φιλί μουσκεμένο απ' αγάπη κι από πόνο.

Η ΚΛΕΙΩ, ΤΡΙΑΝΤΑ ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ ύστερα από κείνο στο φιλί, βρισκόταν πλέον στην πρωτεύουσα κι όχι στα Χανιά. Εκεί ζούσε τη ζωή της, όση ζωή μπορούσε δηλαδή να ζήσει κάποιος από ένα χωριό που συμβιβάζεται σε μια πόλη. Στην αρχή φοβόταν να φύγει· να πάει στην Αθήνα όπου δεν γνώριζε κανέναν; Είχαν γίνει όμως τόσα πολλά στο χωριό, που μια αλλαγή έμοιαζε αναπόφευκτα ο μόνος δρόμος. Ωστόσο, δεν δυσκολεύτηκε τα πρώτα χρόνια στη μεγαλούπολη, ήταν γλυκιά η ζωή με τον Αντώνη της, που την αγκάλιαζε μ' αγάπη και στοργή προσφέροντάς της ηρεμία και ασφάλεια. Κι η μάνα της, όσο αλλόκοτο κι αν φάνταζε για μια παραδοσιακή γυναίκα της Κρήτης, την παρακινούσε να φύγει για Αθήνα. Έτσι, η ερωτευμένη Κλειώ, φοβούμενη μη χάσει τον Αντώνη της στην πλανεύτρα πρωτεύουσα, λύγισε τις αντιστάσεις της και τελικά τον ακολούθησε λίγο μετά που 'γινε δεκαοκτώ.

Στην αρχή ήταν όμορφα. Ύστερα όμως, τα επόμενα χρόνια που ήρθαν σαν απρόσκλητος επισκέπτης σε μια όμορφη γιορτή, τη δυσκόλεψαν τόσο που άλλαξαν συθέμελα όχι μόνο τη ζωή της μα και την ίδια. Όλα αυτά που περίμενε να ζήσει δεν έγιναν ποτέ και το ορμητικό

κορίτσι, το ατίθασο αγριμάκι που ήταν κάποτε, αποκοιμήθηκε βλέποντας τα ανεκπλήρωτα σχέδιά της να μεταμορφώνονται σε άπιαστα όνειρα. Πριν φύγει απ' το χωριό, είχε αρραβωνιαστεί τον Αντώνη μ' ένα πονηρό τέχνασμα που σκαρφίστηκε. Μικρή, βλέπεις, ήταν περισσότερο καπάτσα απ' ό,τι σήμερα.

«Υπό έναν όρο, λέει η κυρα-Κωστούλα. Για να 'ρθω μαζί σου, πρέπει να περάσουμε βέρες!» του 'χε ξεκαθαρίσει, βλέποντας πως την αγαπούσε τόσο που θ' αρρώσταινε αν την έχανε. Είχε δίκιο. Ο Αντώνης το δέχτηκε αδιαμαρτύρητα κι όταν μετά εκείνη αποκάλυψε στη μάνα της τι είχε κάνει, δάγκωσε τα χείλη της η κυρα-Κωστούλα για την πονηριά της κόρης της.

«Ίδιος ο πατέρας σου! Αν εβάλεις ένα πράμα στο μυαλό σου, όφου κι όφου σ' όποιον σ' εμποδίζει!»

Το αγριμάκι μεγάλωνε και τα 'χε όλα κανονισμένα. Άλλωστε, αυτός ο άτυπος αρραβώνας ήταν ένα άκακο ψεματάκι που θα 'δινε λίγη χαρά στην πικραμένη της μάνα. Η Κλειώ έτσι το είχε σκεφτεί. Ο νονός της Δρόσος τούς άλλαξε δυο βερούλες, που ο ίδιος τους έκανε δώρο μια και τα παιδιά δεν είχαν χρήματα. Κι έτσι, ύστερα από λίγες μέρες έφυγαν χέρι χέρι απ' τα Χανιά για την Αθήνα· για το άγνωστο, το διαφορετικό και το καλύτερο όπως πίστευαν.

Όταν ο Αντώνης τελείωσε τις σπουδές του στη σχολή των οικονομικών, άνοιξε ένα λογιστικό γραφείο μαζί με τον Διονύση, έναν φίλο που γνώρισε στη σχολή. Η δουλειά πήγαινε καλά και για χρόνια τα αισθήματά του για την Κλειώ δεν άλλαξαν σταλιά, παρά τις δυσκολίες κουτσά στραβά τα 'βγαζαν πέρα. Όταν έμεναν μόνοι

τους, μέσα σε μικρά δωματιάκια φώτιζαν μεγάλα χαμόγελα και κάτω από μονές κουβέρτες άναβε διπλό το πάθος. Μετά λίγο καιρό, καθώς χρήματα για εκκλησίες δεν υπήρχαν, παντρεύτηκαν με πολιτικό γάμο στο δημαρχείο του Γαλατσίου και κουμπάρο τον Διονύση· κι έτσι έμεινε και αυτό μια ανεκπλήρωτη υπόσχεση.

Η Κλειώ τον αγάπησε βαθιά τον Αντώνη γιατί είχε βρει σ' εκείνον το διαφορετικό, κάτι που δεν έβλεπε να έχουν τα αγόρια που γνώριζε στο χωριό. Ήταν Αθηναίος, αλλά ζούσε στα Χανιά με τον θείο του μια κι είχε ορφανέψει. Έμεινε σ' ένα διπλανό χωριό κι ήταν το νέο πρόσωπο στην ήδη ταραγμένη της ζωή, τότε στα δεκάξι της που τον γνώρισε. Τον ερωτεύτηκε βαθιά, ταχύτατα. Είχε πιστέψει μέσα της, τις περιέργες εκείνες μέρες της εφηβείας της, πως ο Αντώνης ήρθε στη ζωή της σαν σωτηρία. Σώνεται κάποιος που παραδίνεται σε ξένα χέρια; Ίσως η επιμονή του, σίγουρα και η ματιά του, την έπεισαν να τον ακολουθήσει στο μαγκανοπήγαδο που λεγόταν Αθήνα. Έναν μήνα αφότου τον είχε γνωρίσει στη μάνα της, τους έδωσε την ευχή της να φύγουν απ' τα Χανιά. Ποια, η μάνα της η Κωστούλα. Που έλεγε πως η Κλειώ ήταν το στερνό λιμάνι της ζωής της. Περίεργα πράγματα. Όμως τον συμπάθησε τον Αντώνη, εμπιστεύτηκε τα λόγια και το ερωτευμένο βλέμμα του σαν κοίταζε την κόρη της, και μια κι ήταν ορφανούδι τον έβαλε στην καρδιά της η κυρα-Κωστούλα. Μέχρι και σήμερα θυμάται η Κλειώ τις κουβέντες που είχαν ανταλλάξει.

«Σύρε, μικιό μου, με τ' Αντωνάκι σου. Σύρε και θιάξε τη ζωή σου, καλό μου. Αν είναι Αθήνα το γραμμένο,

Αθήνα τότε. Καλλιὰ απ' επαέ και τσι πόνους απού τραβούμε! Πράμα δεν υπάρχει για σένα, βιόλα μου, επαέ και το κατέεις. Σύρε με την ευχή μου, μα πράμα δε σε βαστά επαέ...»

«Ήντα πράμα δε με βαστεί, μρε συ μάνα; Κι εσύ; Ήντα; Αμοναχή σου θ' απομείνεις;»

«Ε, θαν έβρω γω την άκρη μου! Αηδονάκισσα είμαι δα! Το βάνω γω κάτω;»

Την έσπρωχνε να το τολμήσει, αλλά πού να 'ξερε η έφηβη τότε Κλειώ τους λόγους που είχε η μάνα για να το κάνει. Μάνα και κόρη γνώρισαν στη ζωή τους πολύ πόνο και φτώχεια ως εκείνη τη μέρα. Κι η Κλειώ, που ήταν ένα ασυμβίβαστο αγρίμι από μικρή, ήθελε να ξεφύγει, ν' απαγκιστρωθεί από δαύτα. Μα κι η έρμη η Κωστούλα πού να γνώριζε ότι στην Αθήνα που έστελνε την κόρη της δεν θα 'ταν ρόδινα τα πράγματα; Ύστερα πια που έσκασε σαν βόμβα η αρρώστια της Αηδονάκισσας, γρήγορη σαν σφαίρα, η Κλειώ για να μην τη στεναχωρήσει στα στερνά της δεν της είπε τι τραβούσε στην Αθήνα με το Αντωνάκι. Να την απογοητεύσει λέγοντάς της πως ξεγελάστηκαν; Πως δυο γυναίκες έξυπνες είχαν κάνει τόσο λάθος; Αχ, και να γνώριζε η κυρα-Κωστούλα πόσο στερούσε αυτός ο άνθρωπος την κόρη από τη μάνα. Πού να 'ξερε; Ένα όμορφο παλικάρι είδε, με όνειρα και λαμπερό βλέμμα γιομάτο έρωτα. Πρόσφερε στη μικρή της μια ζωή περισσότερο φωτεινή απ' τα κακορίζικα χρόνια που ζούσαν στο χωριό.

Κι έτσι, σήμερα πια η Κλειώ μέσα στο Γαλάτσι δεν έβλεπε θάλασσα, μήτε μπορούσε να πάρει το ροζ ποδηλατάκι της και να πάει στην παραλία, όπως έκανε

στα Χανιά. Τα περιβόλια με τις ελιές δεν υπήρχαν στην Αθήνα και καταπράσινους λόφους που μύριζαν χαμομήλι ή ρίγανη δεν θα συναντούσε στα Πατήσια. Τα χρόνια περνούσαν κι όλο βυθιζόταν σε μια μοναξιά που γινόταν δεύτερο πετσί της, ενώ αντίθετη πορεία τραβούσαν τα κιλά που ανέβαιναν σε νούμερο. Στα τριάντα τρία της, νεότατη ακόμη, έφτασε να είναι μια δύστυχη σικιά του παλιού δυναμικού της εαυτού. Και μέσα σ' όλα, δεν είχε γευτεί καν τη γλύκα της μητρότητας δέκα χρόνια παντρεμένη με τον Αντώνη. Κάτι το αδύναμο σπέρμα και οι κοιμισμένοι κολυμβητές του, κάτι που ο έρωτας μειώθηκε ώσπου εξαφανίστηκε, ανοίχτηκε ανάμεσα στο ζευγάρι ένα ρήγμα που όσο πήγαινε και βάθαινε το χάσμα του. Κοιμμένη γη μ' έναν αβυσσαλέο γκρεμό – έστεκε ο καθένας στη μια άκρη και τρομαγμένος μην πέσει στο κενό φώναζε στον άλλον. Τσακωμοί, ίσα ίσα για να δικαιολογούν τη συμβίωση του γάμου. Η Κλειώ πίστευε πως αυτό είναι ένα ακόμη κομμάτι στο παζλ μιας ζωής που έχασκε ασυμπλήρωτη. Κι έτσι, δίχως να 'χει κάτι στα Χανιά να την περιμένει, περπατούσε υπομονετικά την άθλια ρουτινιασμένη καθημερινότητα με τον Αντώνη. Άνεργη, δίχως κανένα πτυχίο, σε μια Ελλάδα που μάτωνε και δεν έδινε ευκαιρίες. Εναλλακτικές λύσεις επιβίωσης αν χώριζε δεν υπήρχαν, οπότε κάθε επανάσταση πνιγόταν με την ανάμνηση του έρωτά τους και μια βαθιά αγάπη που του είχε παρά τα λάθη του.

Ύστερα από μερικές αλλαγές διαμερισμάτων, κατέληξαν σ' ένα κοντά στο λογιστικό γραφείο. Της Κλειώς της αρκούσε, μια κι ήταν δίπλα σε μια πλατεία με λίγο

πράσινο. Τη χάζευε απ' το παράθυρο της κουζίνας τότε τότε σαν έπλενε τα πιάτα. Να πεις, έφτανε; Το έκανε να φτάνει. Αριθμός δέκα στην οδό Συνοδινού και δέκα τα χρόνια του γάμου τους. Κάνοντας άλογες σκέψεις, το δέκα δίπλα στον πρώτο όροφο όπου βρισκόταν το διαμέρισμά τους δημιουργούσε το μαγικό νούμερο εκατόν ένα, που δήλωνε εδώ και χρόνια τα κιλά που κουβαλούσε. Εκατόν ένα κιλά. Ήταν αρκετά για να 'χει πλέον ξεπεράσει κι η ίδια τις ντροπές, τους φραγμούς και τις αντοχές της. Γνώριζε πως κάποτε θα έσπαγε αλλά δεν γνώριζε αν θα ερχόταν εκείνη η στιγμή όσο ζούσε. Η ζωή της οικογένειας Αηδονάκη ήταν σκληρή και να που η μοναχοκόρη συνέχιζε την παράδοση· σαν ένα κυνηγημένο από τη μοίρα του ελάφι, που ποτέ δεν ξαπόσταινε για να πάρει ανάσα. Κάποτε θα σωριαζόταν απ' την κούραση στο χώμα και θα ξεψυχούσε ολομόναχο.

Πόσες φορές μπορεί να σωθεί ένας άνθρωπος και πότε αντιμετωπίζει κατάφατσα τις λάθος επιλογές του;

Σκέψεις που αναμόλυνε μέσα της για χρόνια. Μάλλον θα την έχανε την επανάστασή της. Άλλωστε, έτσι παθητική όπως είχε καταντήσει, έκανε κι ένα καλό στον Αντώνη: Του πρόσφερε ως δικαιολογία τα κιλά της για να μην την επιθυμεί πλέον ερωτικά. Ωστόσο περισσότερο την τσάτιζε που τα κιλά της ήταν ένοχα, ενώ το δικό του ζαλισμένο κι άχρηστο σπέρμα όχι.

Πώς άλλαξαν όλα σε τούτη την πόλη; κατέληγε η σκέψη της σαν έπλενε πιάτα στον νεροχύτη, παραπάνω υπομονετική απ' όσο θα άντεχε άλλη. Γνώριζε, βλέπεις, τη γλυκιά πλευρά του Αντώνη. Ήλπιζε ότι

κάπου μέσα του έχει πέσει σε λήθαργο εκείνο το παλικαράκι που κάποτε έκλαιγε να μην τη χάσει κι αυτή του σκούπιζε τα μάτια με την ανάστροφη της παλάμης της. Άραγε οι άνθρωποι μπορούν να αλλάξουν αν τους βοηθήσεις; Να θυμηθούν τους παλιούς τους εαυτούς; Η ζωή με τα προβλήματά της δεν προσφέρει ευκαιρίες, μα αν κάποιος πάρει την απόφαση τότε δεν αλλάζουν και τα γύρω του; Βέβαια αν αυτό ίσχυε, τότε γιατί δεν προσπαθούσε να χάσει μερικά κιλά και να επανέλθει στη φιγουράτη σιλουέτα που είχε κάποτε; Μια απόφαση δεν ήταν; Μια απόφαση ήταν, μα πώς να την πάρεις; Για να στηριχτεί κάποιος σε μια προσπάθεια πρέπει να 'χει κουράγιο και σκοπό, κι η Κλειώ τα είχε χάσει και τα δύο.

Στην εφηβεία της είχε ήδη περάσει το ένα και ογδόντα, νταρντανογυναίκα να πεις, με μεγάλα στήθη, πεταχτούς γλουτούς, μια μεγαλόπρεπη κουκλάρα. Στα πανηγύρια που χόρευε τους κρητικούς χορούς ήταν να την καμαρώνεις. Ελλάδα τα μάτια της, Κρήτη το κορμί της. Είχε τα γονίδια του δίμετρου πατέρα της και κάμποσο αψίκορο τσαγανό, κι αυτό κληρονομιά του εκρηκτικού μίγματος των γονιών της. Δεν δίσταζε να βάλει στη θέση του όποιον την ενοχλούσε ή ξεπερνούσε τα όρια που εκείνη χάραζε. Κι ύστερα ήρθε στη ζωή της αυτός και την τιθάσευσε. Αυτός ο Αντώνης. Ένας γητευτής, ο προσωπικός της δαμαστής. Λες κι ήταν γραφτό να την εξουσιάσει ολοκληρωτικά, ψυχή τε και σώματι. Κι ο χρόνος που ύστερα στην Αθήνα κύλησε νεράκι την αποκοίμισε. Άραγε αν έχανε μερικούς πόντους από την περιφέρειά της ο Αντώνης θα θυμόταν

πως μέσα της βρίσκεται σ' αναμονή το ίδιο γλυκό κι επίμονο κορίτσι που είχε κάποτε ερωτευτεί στα Χανιά;

Αυτές τις σκέψεις έκανε κι η μελαγχολία είχε γίνει φίλη που μαζί έπιναν καφέ κάθε βράδυ. Τη χτυπούσε στην πλάτη και της έσβηνε το χαμόγελο για να ξαναβυθιστεί, δίχως ποτέ να ξεκινά την αλλαγή που τόσο ήθελε για τη ζωή της. Μέσα σε γκριζα απογεύματα και μοναχικούς περιπάτους στο Φάληρο, στο Πασαλιμάνι και στις πειραιώτικες μαρίνες που της θύμιζαν λίγο τα Χανιά, περπατούσε κάποια δειλινά και σαν κοιτούσε το κυματάκι να παίρνει άλλο χρώμα απ' τον ήλιο, ήταν λες και μπορούσε να δει τα μενεξεδένια μάτια της γλυκιάς της μανούλας.

«Κλειώ μου, βιόλα μου γλυκιά και όμορφη. Θάμα είναι αφού ζεις εδώ και να μην τ' αλησμονήσεις ποτέ σου αυτό! Κάμε υπομονή, κόρη μου, κατέω το πως πονείς. Κάποιος, κάποτε θα την εσπάσει κι αυτή την παντέρμη την κατάρρα αφού μας εκυνηγά. Είναι μακρά, είναι κοντά; Δεν το κατέει κανένας, μάθια μου!»

«Αχ, μάνα... ποια κατάρρα; Θαρρώ πως έκαμες κι εσύ λάθος. Η ίδια η ζωή άμα δεν την αντέξεις, γίνεται από μόνη της η χειρότερη κατάρρα, μάνα!»

Παραμιλούσε στα κύματα και στην κυρα-Κωστούλα, κι ερχόταν στη σκέψη της ο μαχητικός της πατέρας. Ένας Κρητίκαρος που έτριζε στο βήμα του το τσιμέντο που πατούσε. Στο κοίταγμά του; Κομμάτια η άσφαλτος. Σαν όμως τον αγκάλιαζε η Κλειώ, έλιωνε, γινόταν εύθραυστο λουλουδι στα μικρά της χεράκια για να τον κάνει ό,τι θέλει.

«Απ' επαέ πάντα θα με σκέβεσαι (σκέφτεσαι), μικιό!

Απ' επαέ κι εγώ θα σε γροικώ (ακούω) και πάντα κει θα 'μαι να σε προσέχω! Μ' ακούεις;»

Είχε σκίσει το μαύρο του πουκάμισο και βαστούσε την παλάμη του στο μέρος της καρδιάς λέγοντάς της εκείνα τα στερνά λόγια. Πέρασαν όμως χρόνια και η εικόνα του πατέρα έγινε μια ανάμνηση κι ένας μύθος που ποτέ δεν έμαθε τα γιατί που πλάγιαζαν πίσω του. Κι η Κλειώ, ένα αγρίμι κάποτε και μια Αηδονάκισσα, είχε πια καταλήξει στην παλιαθήνα νιώθοντας ολοκληρωτικά πως η ζωή της ήταν μια ανώφελη πράξη. Πού είχε πάει αυτή η ρώμη που κουβαλούσε; Πώς είχε μεταμορφωθεί μέσα στα χρόνια; Το κορίτσι που είχε μάθει να σηκώνεται σαν πέφτει πώς είχε γίνει μια σκιά γυναίκας που δεχόταν τα προσβλητικά λόγια του Αντώνη; Υπήρχαν φορές που έσφιγγε τα δόντια, αλλά δυστυχώς μέχρι εκεί έφτανε.

«Θέλει πολλή δύναμη για να ξεκινήσεις έναν πόλεμο, Κλειώ! Δεν είμαστε όλοι μαχητές· κάποιοι είμαστε στρατιώτες φτιαγμένοι για τα μετόπισθεν! Αν δεν έχεις το δικό σου στρατόπεδο, μήτε συμμάχους να σε στηρίξουν, πώς θα επαναστατήσεις;»

Αυτά της έλεγε η Μάρω, η μόνη φίλη που είχε στην Αθήνα να της λέει τον πόνο της ζωής και του γάμου της. Κι η Κλειώ, άλλοτε συμφωνούσε σιωπηλή κι άλλοτε ήθελε να τα σπάσει όλα και να κάνει την επανάστασή της· μα φύτρωνε ο φόβος κι η δειλία που τη φρέναραν.

Μέρα με τη μέρα γίνεται ξεκάθαρο, μόνο τα καθίγια επιβιώνουν. Δίχως στάσεις είν' η ζωή, μάνα, άκου με και μένα· δίχως στάσεις! Αγώνας δρόμου, πανάθεμά

τον! Και δεν χάνεις και κάνα κιλό στην παντέρμη τη διαδρομή!

Σιγόβραζε. Παραμιλούσε συχνότερα τελευταία – πάντα ύστερα από σούπερ μάρκετ ή λαϊκή. Επιστρέφοντας στο σπίτι με τα ψώνια μέσα στις πλαστικές τσάντες του «Μαρινόπουλου», της κοβόντουσαν απ' το βάρος οι παλάμες, όπως η αδιαφορία του Αντώνη τής έκοβε την καρδούλα. Τουλάχιστον δεν έχανε το χιούμορ της. Κάπως μαύρο, μα στόλιζε όσο κουράγιο τής είχε απομείνει. Το στόλιζε γιατί πίστευε πως δεν θα αποκτούσε ποτέ ξανά την παλιά της γεύση η ζωή και ο έρωτας. Ο έρωτας, χα! Αυτές οι μέρες με τον Αντώνη είχαν πια τελειώσει. Όσο κι αν ήθελε να τις επαναφέρει, πίστευε ότι αν τυχόν φούντωναν, το πιθανότερο ήταν να τη λαμπαδιάσουν αφήνοντας στο τέλος αποκαΐδια, παρά να τους ενώσουν ξανά.

Αυτό ήταν τελικά η ζωή; Μοιραζόταν και ξοδεύονταν απ' τη λαϊκή στο σούπερ μάρκετ, κι απ' τον καφέ με τη Μάρω πίσω στον προμαχώνα της κεραμικής της εστίας; Είχε ομολογουμένως παραιτηθεί κι ένιωθε πως πλέον η ζωή, μέσα στα δέκα αυτά χρόνια που πέρασαν τόσο γρήγορα, σαν ένα κλείσιμο βλεφάρου, την είχε μεταμορφώσει σε μια τραγική κι όμως τόσο κοινή ύπαρξη. Κενή. Το μόνο που έκανε ήταν να φροντίζει τον σύζυγό της που ζούσε τη ζωή του. Πού και πού χαμογελούσε. Επιτυχία, θα πεις, που θα 'πρεπε να της αρκεί. Μετά πανάκι και διαδρομές απ' το σαλόνι και τα σεμεδάκια του στην ταράτσα, όπου πήγαινε ν' απλώσει τα ασπρόρουχα και τα σώβρακά του.

Σ' εκείνη την ταράτσα, κάθε φορά που τίναζε τα

χιλιοπλυμένα σεντόνια, τίναζε και το παράπονό της και την έπαιρνε το κλάμα. Ήξερε γιατί. Ήταν η νωπή μυρωδιά απ' το μαλακτικό που μύριζε πράσινο σαπούνι. Πράσινο τετράγωνο σαπούνι, που πρωτομύρισε παιδάκι στο χωριό κι είχε φτεριστεί. Το ίδιο πράσινο σαπούνι που βουτούσε η μάνα της στη σκάφη σαν καθόταν στην αυλή του σπιτιού τους να πλύνει. Κι όταν τελείωνε το πλυντήριο και ανέβαινε με τη λεκάνη στην ταράτσα, την έπιανε το παράπονο απ' τις σκάλες σαν μύριζε το μαλακτικό και θυμόταν τη χαμένη της μανούλα. Πώς να πεις καλημέρα σ' ένα άρωμα στα σκεπάσματα; Ήταν κι εκείνα τα πρωινά που ξημέρωναν στην Αθήνα. Σκοτεινά σαν νύχτες. Τόσο μοναχικά, τόσο κρύα στην ταράτσα της Συνοδινού. Η μυρωδιά χτυπούσε μες στα σπλάχνα της και υπενθύμιζε σαν πυρωμένο σίδηρο πως εκείνη δεν θα γίνει ποτέ μάνα με τον Αντώνη. Κι απ' την άλλη, την ίδια ακριβώς στιγμή τής έφερνε στη σκέψη την κυρα-Κωστούλα. Σάρκινη, ξεκάθαρη, λες ολοζώντανη. Έγερνε πάνω της βγαίνοντας απ' τα σύννεφα τ' ουρανού για να την αγκαλιάσει, να τη φιλήσει, να την παρηγορήσει.

Κάτι ξημερώματα, άπλωνε η Κλειώ τα ρούχα κι έκλεινε τα μάτια της, γυρνούσε χρόνια πίσω. Έβλεπε την Αηδονάκισσα να γονατίζει στην αυλή του πατρικού τους κάτω από την πράσινη κληματαριά και ν' ανοίγει τα χέρια της σε μια μεγάλη αγκαλιά. Να γίνεται παιδούλα η Κλειώ και να τρέχει για να χωθεί μες στην ποδιά της. Να μυρίσει τα μαλλιά της που πάντα ευωδίαζαν χαμομήλι, μέλι και ζεστό ψωμί. Να δει ξανά το χαμόγελό της. Φιλί, αγκαλιά, το βλέμμα

της κι η θάλασσα αρκούσαν για να ορίσει τη γαλήνη. Μα ήταν τόσο ισχυρή η απώλεια μέσα της, που στην ταράτσα της πολυκατοικίας, ύστερα από αγκομαχητό για ν' ανέβει τις σκάλες μαζί με τα πολλά κιλά της, τίναξε αγανακτισμένη τα σεντόνια μήπως και ξεσπάσει το παράπονο για τη ζωή της.

«Αχ, κυρα-Κωστούλα ηρώισσα! Να μη σου μοιάσω μια ολιά (σταλιά); Να δώκω μια να φύγω. Πρωί πρωί να πάρω τους δρόμους! Θα πήγαινα τόσο μακριά... τόσο που κάποτε, δεν θα έβλεπα καν τα λάθη μας... καν!»

Σάστιζε με τον ίδιο της τον εαυτό σαν αναγνώριζε πως δεν έμοιασε σταλιά της μάνας της. Παραδομένη περπατούσε μια ζωή που δεν της άξιζε, όμως παρέμενε στο κενό της. Και τότε, μέσα στα σώβρακα και τα σεντόνια, λες και σταματούσε ο χρόνος γύρω της και την άγγιζε η μάνα της στον ώμο. Γυρνούσε σαστισμένη βαστώντας μια ελπίδα να μην είναι η φαντασία της, αγκάλιαζε ένα νωπό σεντόνι κι ήταν σαν ν' αγκαλιάζει τημανούλα της. Κι ύστερα; Ένα κενό βλέμμα στο λυκαυγές του ουρανού κι η μυρωδιά ολόγυρά της, εκείνη του πράσινου σαπουνιού. Κάποια τέτοια πρωινά ήταν που η αλλήθωρη η κυρα-Δήμητρα απ' τ' απέναντι μπαλκόνι, σαν πότιζε τις παιώνιές της, άκουγε ένα συρτό κλαυθμύρισμα. Κοιτούσε προς τα πάνω, διέκρινε στην απέναντι ταράτσα την Κλειώ του πρώτου ορόφου που πάλι είχε πάρει αγκαλιά τα πουά σεντόνια της, τα βάζε στο πρόσωπο, τα μύριζε και σπάραζε μιλώντας στα σύννεφα.